

Voorstel voor een Regio Deal Noord-Limburg (conform RVO-format)

Definitieve versie voor Colleges van GS en B&W's van 25-26 november 2019

Titel

Samen grensverleggend op weg naar een gezond, ondernemend en veilig Noord-Limburg

Partijen

Het voorstel is een gezamenlijk initiatief van de Provincie Limburg en de acht gemeenten in Noord-Limburg samenwerkend in de Regio Noord-Limburg. Dit voorstel wordt gesteund door de triple helix partners van de Brightlands Campus Greenport Venlo, de ondernemers en maatschappelijke partners verenigd in de stichting Gezondste Regio 2025, de vijf onderwijsinstellingen in de regio te weten Citaverde College, Gilde Opleidingen, Fontys Venlo, Hogere Agrarische School Venlo en Maastricht University, de Veiligheidsregio Noord-Limburg en de veiligheidspartners in het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) Limburg. Zij hebben allen een zeer actieve rol gespeeld in de totstandkoming van dit voorstel en hebben actief commitment voor de uitvoering van de geschetste lijnen uitgesproken voor de komende jaren.

Regio

De Regio Noord-Limburg bestaat uit de gemeenten Beesel, Bergen, Gennepe, Horst aan de Maas, Mook en Middelaar, Peel en Maas, Venlo en Venray met in totaal 280.067 inwoners (1-1-2019). In grensoverschrijdend verband wordt er samengewerkt binnen zowel de Euregio Rijn-Maas-Noord als de Euregio Rijn-Waal. De Kreise Viersen en Kleve die ieder een vergelijkbaar inwonertal als Noord-Limburg kennen, met als aanpalende steden Mönchengladbach, Düsseldorf, Krefeld en Duisburg zijn onderdeel van de grotere regio Niederrhein. Noord-Limburgers wonen, ook geografisch gezien, op het kruispunt van de economisch georiënteerde oost-west as (Rotterdam – Ruhrgebied) en de kwalitatief landschappelijk-recreatief georiënteerde noord-zuidas (Maas – Beesel tot Mook en Middelaar). Ze werken onder meer in de belangrijkste sectoren als agribusiness, de logistiek, vrijetijdseconomie en de maakindustrie en wonen in een uniek decor van Maaslandschap en kleine (verstedelijkte) historische kernen. Een regio met een goede kwaliteit van leven en een hoge toeristisch-recreatieve waarde.

Opgave

Met dit voorstel voor een regiodeal voor Noord-Limburg zetten we in op het integraal en gezamenlijk aanpakken van onze regionale opgave om bij te dragen aan de versterking van de brede welvaart in heel Nederland. Hiervoor hebben we het Rijk als partner nodig om er voor te zorgen dat we de reeds ingezette bewegingen in de regio duurzaam verankeren. Een regiodeal voor Noord-Limburg maakt het mogelijk om dat nu te realiseren.

Daarbij gaat het om de groeipotenties van de regio te verzilveren, de kwaliteit van het leven en de leefomgeving te verbeteren en tenslotte te anticiperen op nieuwe perspectieven waar er sprake is van een noodzakelijke transitie.

De regio staat op een tweekoppige sprong. De Regio Deal maakt het mogelijk om de weg in te slaan waar:

- de jeugd een duurzame toekomst wordt geboden in de regio;
- het benutten van de kennisontwikkeling in de high tech agribusiness;
- de levensverwachting van inwoners te vergroten;
- vergroten van de veiligheid en het tegengaan van ondermijnende activiteiten

Het gericht inzetten op de onderstaande opgaven draagt bij aan het vergroten van de brede welvaart in de regio. Daarbij spelen de volgende urgente opgaven:

Transitie naar een kwalitatief hoogwaardige kringloopland- en tuinbouw

- De transitie naar een kwalitatief hoogwaardige en duurzame kringloopland- en tuinbouw die ervoor zorgt dat er veilig en gezond geproduceerd en geconsumeerd kan worden. Deze productie richt zich zowel op de regio als op nationaal en internationaal niveau en draagt bij aan het oplossen van het mondiale voedselvraagstuk. Reststromen worden met toegevoegde waarde hergebruikt en op regionaal niveau wordt gewerkt aan circulaire bedrijfsmodellen (denk ook aan de positionering van Venlo 'cradle to cradle' stad) waarbij ook met de omliggende (eu)regio actief wordt samengewerkt.

Verbinden en beter benutten van de high tech agribusiness

- Een high tech agribusiness die verbonden is met haar omgeving en de lokale leefgemeenschappen, maar die ook hoogwaardig en innovatief de mogelijkheden van technologische ontwikkelingen van de maakindustrie, de logistiek en de ICT benut (BCI, 2019). Het terugdringen van emissiewaarden, natuurinclusieve land- en tuinbouw en hoogwaardige innovatie die in samenwerking met kennisinstellingen, bedrijfsleven, brancheorganisaties en overheden worden ontwikkeld, dragen direct bij aan een duurzame balans tussen economie, natuur en landschap en vitale gemeenschappen.

Gezonde levensverwachting vergroten

- Tegelijkertijd is er ook een missiegedreven nationale én regionale ambitie voor het vergroten van de gezonde levensverwachting met aandacht voor gezonde leef- en eetstijlen, preventie beginnend vanaf de vroege jeugd, de bewustwording en op maat ontwikkelde gepersonaliseerde voedingsprogramma's met name in sociaal zwakkere wijken en kernen.

Barrièrewerking van de grens

- Uit diverse publicaties blijkt dat er economisch potentieel onbenut blijft langs de grens (Atlas voor gemeenten, 2013; CPB, 2016; Europese Commissie, 2017). Beide kanten van de grens hebben te maken met een verlies van gekwalificeerd personeel naar andere regio's; er ligt een aantal gelijklopende opgaven aan weerszijden van de grens. Dit samen oppakken leidt tot betere kwaliteit van het gebied zowel economisch als ook qua verstevigen van de arbeidsmarkt als ook benutten van de potenties van het gebied bijvoorbeeld vrijetijdseconomie, klimaat en energietransitie.

Ondermijnende activiteiten

- Deze transitie in de land- en tuinbouw, de economische en logistieke kracht van de regio en de noodzaak van arbeidsmigratie, kennen ook een schaduwkant die bovengenoemde opgaven complexer maken. Met een relatief groot buitengebied, de sterke economisch-logistieke as en haar grensoverschrijdende ligging naar Duitsland is de regio ook extra kwetsbaar voor (ondermijnende) criminaliteit, drugsproductie en -afvaldumpingen in woningen of vrijkomende agrarische gebouwen evenals het illegaal huisvesten en uitbuiten van arbeidsmigranten. Zowel in de sociaal zwakkere wijken en dorpen alsook het buitengebied wordt de noodzaak van handhavend optreden, gecombineerd met een preventieve aanpak – waarin de sociale opgave ook verbonden is met de fysieke transformatie van wijken en kernen – steeds urgenter.

Talent behouden in de regio

- Het behouden en aantrekken van talent ('battle for talent'), een brede kwalitatieve opleidingsstructuur, invulling geven aan leven lang ontwikkelen en het stimuleren van nieuwe startups, ondernemerschap en vakmanschap dat is toegerust voor het (eu)regionale

bedrijfsleven (inclusieve groei op alle niveaus) is hierdoor een laatste specifieke uitdaging voor Noord-Limburg. De demografische ontwikkeling zal ook in Noord-Limburg de komende jaren voor een afnemende maar ook meer veranderende samenstelling van de beroepsbevolking zorgen, wat nu al zichtbaar is in de fors gegroeide stijging van de arbeidsmigratie (SEO, 2018; E'til, 2018), teruglopende leerlingenaantallen in het basis-, voortgezet onderwijs, MBO en Hoger Onderwijs (OCW, 2018). Dit laatste in combinatie met een aanzuigende werking van omliggende meer verstedelijkte regio's als Eindhoven, Nijmegen en Helmond op leerlingen. Juist omdat in Noord-Limburg veel MKB bedrijven (met een overigens sterke internationale oriëntatie) zijn met een ander DNA dan de meer verstedelijkte regio's. De afgelopen jaren is er fors in de onderwijs- en kennisinfrastructuur geïnvesteerd en een breed fundament gelegd waarop nu een volgende stap nodig is.

De kracht van de samenleving

- In de aanpak staat het ondernemerschap en gemeenschapskracht van de Noord-Limburgers centraal: de leefgemeenschappen met haar inwoners, innovatieve nuchterheid, nationaal en internationale logistieke en industriële ondernemers, studenten, regionaal samenwerkende scholen en kennisinstellingen en diverse publiek-private samenwerkingsverbanden. De thema's sluiten nauw aan bij het nationale missiegedreven beleid: bij deze meervoudige maatschappelijke opgave en bovenregionale ambities zijn de expertise van de rijksoverheid, ervaringen elders in Nederland en regelruimte en soliede en robuuste investeringskracht nodig. De overheid heeft hierbij een faciliterende rol.

Doel en ambitie

De regio Noord-Limburg heeft de ambitie om een forse bijdrage te leveren aan duurzame, veilige en gezonde voeding voor de regio als nationaal en internationaal. Het gaat daarbij om betaalbaar en verantwoord voedsel dat geproduceerd en geconsumeerd wordt in een veilige en gezonde leefomgeving waar met de kracht van vitale lokale gemeenschappen wordt samengewerkt. Met deze ('triple helix') samenwerking tussen regionale, nationale en internationale kennis- en onderwijsinstellingen, lokaal en (eu)regionaal bedrijfsleven, lokale gemeenschappen, verenigingen, brancheorganisaties en samenwerkende overheden in de regio en euregio wordt er gewerkt aan:

1. een innovatief en ondernemend (eu)regionaal samenhangend systeem met als kristallisatiepunt de Brightlands Campus Greenport Venlo waarin mensen elkaar ontmoeten, kennis en ervaringen uitwisselen, regionale en internationale allianties aangaan en met nieuwe duurzame bedrijvigheid de grote transities en missies aan te pakken rondom een duurzame en toekomstgerichte manier van ondernemen ('future farming');
2. het realiseren van de gezondste regio in 2025 van Nederland op de thema's van gezonde leefstijl, voeding en gezondheidspreventie daar waar de inspanningen en bewezen interventies het grootste resultaat opleveren;
3. een uitdagend en toekomstbestendig scholings-, opleidingsaanbod van basisschool tot en met universiteit dat aansluit bij de (eu)regionale ontwikkeling en vraag van werkgevers in de belangrijkste sectoren van agribusiness, logistiek en maak(smart)industrie. Maatgericht, flexibel, gemengd en toegesneden op de behoefte van deelnemers;
4. een veilig en passend woon- en leefklimaat in zowel het buitengebied als stedelijke en dorpse woonmilieus met actieve en vitale leefgemeenschappen waarbij zowel een preventieve als handhavende aanpak gecombineerd zullen worden ingezet.
5. de grensoverschrijdende samenwerking met regio Niederrhein, door het beter benutten van het potentieel aan beide kanten van de grens, door onder andere samenwerking op het gebied van onderwijs en kennisontwikkeling, samenwerking tussen steden en het MKB.

Voorgestelde aanpak

Al eerder heeft de regio laten zien wat een gezamenlijke krachtenbundeling kan brengen. In aanloop naar de Floriade van 2012 en ook na deze wereldtuinbouwtentoonstelling is er op diverse fronten fors geïnvesteerd in de regio. Met de komst van de Hogere Agrarische School naar Venlo, de transformatie van het Floriade-terrein met een goed ontsloten infrastructuur en een kennisintensieve omgeving met de Brightlands Campus Greenport Venlo, en investeringen in de toeristisch-recreatieve en landschappelijke kwaliteit heeft de regio zowel bestuurlijk, economisch, sociaal en landschappelijk een transformatie ingezet voor geheel Noord-Limburg (Panteia, 2018). Met als centrale thema positieve gezondheid heeft de regio in juni 2019 een belangrijk nieuwe ambitie zichzelf gesteld en vertaald in een meerjarige brede investeringsagenda. Aan deze agenda voor Noord-Limburg en haar inwoners hebben vele stakeholders input geleverd (Regio Noord-Limburg, 2019). Voor een aantal thema's uit de investeringsagenda (zoals toerisme & recreatie, mobiliteit en energietransitie) maken regio en provincie zelf nadere afspraken en zij er passende gremia voor overleg met o.a. de rijksoverheid. In dit voorstel voor een regiodeal worden agenda een vijftal andere thematische speerpunten uit de investeringsagenda verder uitgewerkt.

Werken aan brede welvaart met de vijf samenhangende thema's

De hieronder nader uitgewerkte thema's kennen een sterk verbonden onderlinge samenhang. In de brede welvaartsdenken zijn juist deze onderlinge relaties en uitwerkingen of consequenties die de kwaliteit en regionale welvaartsniveau van een regio als totaal mede bepalen. Het investeren in de toekomst van de jeugd in Noord-Limburg is een belangrijke impuls voor zowel het invullen van de arbeidsplaatsen en de ondernemers van de toekomst, alsook het voorkomen van schooluitval, ongezonde of onveilige leefstijlen, of het verlies van toekomstperspectief in de regio. Tegelijkertijd zijn een veilige en aantrekkelijke leefomgeving randvoorwaardelijk en soms zelf direct medebepalend voor de daadwerkelijk binding aan en de huisvesting in de regio. Nieuwe innovaties in 'future farming' bundelen de kennis en expertise binnen en buiten de regio op een aantrekkelijke campuslocatie en zorgen voor brede regionale toepassingsmogelijkheden voor heel Noord-Limburg en verder. Innovaties op het gebied van gezondheid en voeding, voedselveiligheid en duurzame productie én logistieke distributie dragen bij aan een langere levensverwachting, meer aandacht voor preventie en kwaliteit in consumptiepatronen, minder uitstoot rondom bedrijvigheid en transportbewegingen. Maatschappelijke thema's die voor de gehele Noord-Limburgse bevolking belangrijk zijn en daarmee in samenhang bijdragen aan de brede welvaart van de regio alsook geheel Nederland.

Thema 1: Investeren in 'future farming'

Vanaf de officiële start in 2017 heeft de Brightlands Campus Greenport Venlo een voortvarende ontwikkeling doorgemaakt. Inmiddels zijn er meer dan 70 ondernemers en instellingen uit de gehele regio gehuisvest op het voormalige Floriadeterrein. Zij onderhouden netwerken en contacten met meer dan 850 partijen (vooral MKB) in heel Noord-Limburg en aangrenzende regio's. In dit samenhangend systeem wordt er gewerkt aan de thema's gezonde en veilige voeding, 'future farming' en biocirculaire economie met crossovers naar de maakindustrie en logistiek. Er zijn forse investeringen gedaan in de R&D onderzoeksfaciliteiten en laboratoria, onderzoeksprogramma's en leerstoelen samen met bedrijfsleven en een nieuw aanbod aan onderwijs op zowel MBO, HBO als wetenschappelijk niveau. Nieuwe hoogwaardige huisvesting ter uitbreiding van de campus wordt gerealiseerd en met het recente toetreden van BASF Vegetable Seeds als derde aandeelhouder van de campusorganisatie, is de basis gelegd voor een verdere groei waarin het thema 'future farming' versneld gestalte kan krijgen. Daarmee speelt de campus actief in op wat ook wel de vierde agrarische revolutie wordt genomen (World Economic Forum, 2017).

Voor de periode 2020 – 2023 worden de volgende initiatieven ontwikkeld:

- De Brightlands Campus Greenport Venlo ontwikkelt begin 2020 samen met haar partners een voorstel voor een Future Farming kennisinstituut. Een nieuw instituut voor slimme agrifood oplossingen, waarin open innovatie plaatsvindt tussen kennisinstellingen, het grotere bedrijfsleven, het regionale MKB, branche organisaties (bijv. telersverenigingen). Daarbij zal ook de inbreng van nationale en internationale expertise van bijvoorbeeld Wageningen Universiteit (bijv. NPEC), Technische Universiteit Eindhoven, Duitse Fraunhofer instituten (bijv. IME Aachen), Jülich Forschungszentrum en andere kennisinstututen, de internationale contacten van de gevestigde bedrijven en de andere agrofood-regio's verder onderzocht worden. Het kennisinstituut 'Future Farming' is de aanjager voor een aantal uitwerkingen voor de komende jaren en heeft een directe relatie met de multidisciplinaire onderzoeklijnen van 'Healthy eating en Food Innovation (HEFI) en het investeren in het thema van gezondheid (zie thema 2). Het instituut zal op termijn ook o.a. via contractresearch, derde geldstromen (waaronder EU-middelen), opleidingen en structurele partnerbijdragen self supporting moeten zijn.
- Het nieuwe instituut zal tevens op het gebied van veredeling & 'plant functional genomics' toegepast onderzoek gaan doen naar nieuwe teelttechnologieën ('greenhouse engineering'), genetische onderzoekstechnieken (genomic selection, gene discovery & gene editing, cel biology, enviro-genetics) in samenwerking met relevante kennispartners en regionale bedrijfsleven. Ook zullen er op het gebied van agro-biotech verbeterde groeitechnieken (gebruik van sensoren en big data analyses, robotisering, precisieland- en tuinbouw, licht-technieken), koudeplasma-technologie ontwikkeld worden, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan het terugdringen van emissiewaarden en innovatie om de stikstof-depositie verder terug te dringen;
- De triple helix partners verbonden aan de Brightlands Campus Greenport Venlo zullen samen met de regionale en provinciale overheid investeringen plegen in de onderzoeks- infrastructuur en testfaciliteiten gericht op specialistische (onderzoeks)kassen, klimaatcellen & -kamers, fenotyperingsmethoden, gezondheidsanalyse en het toepassen van nieuwe (digitale) meettechnieken;
- Door de Brightlands Campus Greenport Venlo, de Limburgse ontwikkelingsmaatschappij LIOF, Brightlands Venture Partners, de Rabobank en overheden wordt eind 2019 een totaalaanpak ontwikkeld voor een gezond en ondernemend start-up en spin off klimaat voor de regio. De ervaringen van de start up programma's in het Limburgbrede Brightlands-programma kunnen daarvoor inspiratiebron zijn.

In het partnerschap met de rijksoverheid vragen wij om ondersteuning in het leggen van de internationale en nationale contacten met de kenniscentra, een goede vertaling en samenwerking met de nationale Kennis- en Innovatieagenda's (KIA's), de in ontwikkeling zijnde Regionale Innovatiestrategie Zuid (RIS 3) en het positioneren van de Greenport Venlo regio (ook in grensoverschrijdend verband) als complementaire en versterkend t.o.v. van andere regio's. De combinatie van kennis, onderzoek, onderwijs én de regionale toepassing en inbedding maakt dat de regio Noord-Limburg interessant is voor andere regio's. Voor de transitie naar een kringlooplandbouw worden hier met 'future farming' initiatieven geëxperimenteerd en geïnnoveerd om zowel duurzame productie en regionale kringlopen te realiseren alsook een bijdrage aan de reductie van emissiewaarden en het terugdringen van de stikstofdepositie.

Thema 2: Investeren in de (positieve) gezondheid van mensen en vitaliteit van gemeenschappen

Met de ambitie de gezondheid van de inwoners te verbeteren, wordt er de komende jaren gewerkt aan een samenhangend netwerk' van gemeenschappen bestaande uit inwoners, bedrijven,

organisaties en verenigingen. De kracht van de regio ligt (al jaren) in vitale en zelforganiserende gemeenschappen. In de regio is de afgelopen jaren geëxperimenteerd met een concept als zelfsturingconcept niet alleen voor de regio of Limburg, maar zelfs ook een voorbeeldfunctie landelijk kan vervullen (SCP, 2014). Op dit fundament wordt ook in de regiodeal verder uitgebreid, versterkt en opgeschaald. Geëngageerde ondernemers en maatschappelijke partners hebben zich de afgelopen vier jaar georganiseerd in de Stichting De Gezondste Regio 2025, waarbij de benadering van 'positieve gezondheid' (de nadruk leggen op betekenisvol leven en daarmee het voorkomen van ziekte), een belangrijke onderlegger is.

Voor de periode 2020 – 2023 worden de volgende initiatieven ontwikkeld:

- Er wordt zowel door de Noord-Limburg gemeenten alsook de Stichting Gezondste Regio 2025 gewerkt aan een meerjarig stimuleringsprogramma waarin de jeugd actief bezig is met gezondheid. Via partnerships met o.a. basisscholen en voortgezet onderwijs zetten jongeren eigen initiatieven op voor gezondere leefstijl, bewustwording en preventie. Tevens zullen ook initiatieven zoals bijv. het publiek-private samenwerkingen op het gebied van gezond voedingspatroon in de ouderenzorg verder uitgewerkt worden (zoals bijvoorbeeld de samenwerking tussen VieCuri-ziekenhuis en Scelta-mushrooms in het gebruik van minder zout voor ouderen);
- Een gezamenlijk programma in de regio op het snijvlak van voedsel en gezondheid. De inzichten die opgedaan worden met de recent gestarte Leerstoel Jeugd, Voeding en Gezondheid (volledig gefinancierd door het regionale bedrijfsleven) kunnen verder gebracht worden in regionale partnerships met betrokken onderwijsinstellingen, gemeenten (bijv. Jongeren Gezond Op Gewicht, Your COACH Next Door, Jong Leren Eten). Maar ook thema als het tegengaan van voedselverspilling en kennis van de herkomst en ingrediënten van ons voedsel kan gedacht worden. Samenwerking met de Brightlands Campus Greenport Venlo zal hier op onderdelen op gezocht worden en kan worden gebouwd op de ervaringen van Kids University for Cooking (Kokkerelli);
- Als het gaat om de uitwerking van het thema gezonde en veilige voeding zal door de partners van de Brightlands Campus Greenport Venlo nieuwe businessmodellen worden ontwikkeld voor het proactief inspelen op de veranderende wensen van de consument als het gaat om smaak, gemak, inhoudsstoffen, gezondheid, opbrengst, leefstijl en 'personalized nutrition';
- Tevens wordt er op de Brightlands Greenport Campus Venlo gewerkt aan het doorontwikkelen van het recent opgerichte Test & Taste centrum. Dit 'smaakcentrum' is gericht op concept- en productontwikkeling, waar onderzoekers en bedrijven smaaktesten kunnen uitvoeren bij uiteenlopende doelgroepen met o.a. betrouwbare testpanels (consumenten, patiënten en specifieke doelgroepen).
- De opgedane ervaringen van De Gezonde Basisschool in de regio Parkstad, dienen als voorbeeld voor een uitrol hiervan in delen van de regio Noord-Limburg. Gesprekken worden momenteel gevoerd met een aantal gemeenten en scholenkoepels o.a. in de gemeenten Venlo en Peel & Maas om hier ook een programma voor de regio te ontwikkelen. De gezonde eet- en leefstijl, maar ook een directe link met de regionale boeren en voedselproducenten geeft hier nieuwe mogelijkheden voor een regionale structurele inbedding. Daar geldt dat de aanpak het meeste effect heeft in een zeer vroege fase van kinderen (soms zelfs al beginnend met de kinderopvang).

In het partnerschap met de rijksoverheid willen wij op deze thema's actief de ervaringen elders in het land benutten, de mogelijkheden met elkaar verkennen voor een structurele inbedding van gezondheid in nationale programma's en actief ook de regionale ervaringen van leerstoelen, pilotprojecten en kennis & expertise delen met andere regio's.

Thema 3: Partnerschap tussen onderwijs en bedrijfsleven: Investeren in het behouden en aantrekken van talent voor de regio

De regio staat de komende jaren voor een grote opgave om talent op alle niveaus en achtergronden te behouden én aan te trekken voor de regio. Dat vergt ook van de onderwijspartners in de regio (Citaverde College, Gilde Opleidingen, HAS Venlo, Fontys Venlo en Maastricht University) een gezamenlijk perspectief en intensievere samenwerking om te komen tot een duurzaam (toekomstbestendig) en passend onderwijs- en ontwikkelaanbod. Zij hebben daarvoor in de uitwerking van onderstaande initiatieven ook nadrukkelijk hun commitment voor uitgesproken. Samen werken en leren in een inspirerende leer- en werkomgeving, zowel in het MKB als binnen de Brightlands Campus Greenport Venlo, biedt de beste mogelijkheden om kennis toe te passen (te valoriseren), ervaringen te delen en continu te vernieuwen, in aansluiting op de beroepspraktijk en regionale arbeidsmarkt. Onderwijspartners werken aan het versterken van de onderlinge samenwerking met het ontwikkelen van (hybride) doorlopende leerlijnen binnen sectoren maar juist ook op het snijvlak met verschillende sectoren. De inzet is om te komen tot een gezamenlijke aanbod voor het regionale MKB en grootbedrijf (stages, onderzoeksopdrachten, traineeships, bij- en omscholingsactiviteiten bij bedrijven), het verkennen van het gebruik van 'shared facilities' en het bevorderen van onderlinge uitwisseling van kennis. Een herwaardering van het 'vakmanschap' wordt voorgestaan en voor het toepassen van wetenschappelijke inzichten en valorisatie is juist de regio Noord-Limburg (met een sterke maakindustrie en het belang van het toepassen van kennis voor het MKB) uitstekend geschikt. Ondernemerschap en nieuwe innovaties zitten daarbij steeds meer op het snijvlak van agro-food, maakindustrie en smart logistics (supply chain management, verslogistiek, voedseltechnologie) voorzien van een steeds grotere noodzaak van big data analyses, toepassingen (robotica, AI), verduurzaming en nieuwe meetinstrumenten.

Voor de periode 2020 – 2023 worden de volgende samenhangende initiatieven ontwikkeld:

- Kennismaken, leren, ondernemen en talent benutten in een toekomstbestendige samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven. In de samenwerking wordt in een open praktijkomgeving ('regionale fieldlabs') kennis en ervaringen gedeeld over de grote transitiethema's die aansluiten bij de kracht van de regio, mkb en de campus. Deze worden vervolgens in co-creatie tussen partners uitgewerkt rondom actuele casussen, projectvoorstellen, bedrijfsvragen of onderzoeklijnen. Gewerkt wordt aan een omgeving waarin wetenschappers, docenten, studenten en werknemers uit het MKB samen werken en experimenteren met nieuwe technologie en toepassingsgerichte innovaties. Alle kennisniveaus ((V)MBO-HBO-WO) kunnen zo in een gezamenlijke leer- en praktijkomgeving aan de slag met vraagstukken uit de regio en de praktijk. Het gaat daarbij om in de periode 2020-2023 te komen tot viertal fieldlabs op het gebied van 'future farming', technologische innovatie (maak/smart industry) & smart logistics, ondernemerschap en tenslotte voeding & gezondheid. De vijf onderwijsinstellingen bundelen hier de krachten om samen met de partners van de Brightlands Campus Greenport Venlo en het regionale bedrijfsleven te komen tot deze fieldlabs als broedplaats voor vernieuwing, toepassing en praktijkgericht onderzoek en (bij)scholing;
- Structurele kenniscirculatie en verbinden van talent aan de regio. Vernieuwend is dat de onderwijsinstellingen met een gezamenlijke aanpak hier actief samen in optrekken, portfolio's en kwaliteiten naast elkaar leggen en het bedrijfsleven hierin een gerichte maatwerk aanpak ontwikkelt samen ontwikkelend, leren en inspeland op vraag en aanbod. De resultaten van de fieldlabs kennen enerzijds een doorwerking voor de ondernemer vanuit een duurzaam werkgeverschap van leven lang leren, en anderzijds wordt er praktijkgericht en in co-creatie met de regio gewerkt aan toekomstbestendig modulair onderwijsaanbod. Tenslotte wordt hiermee op een structurele en programmatische manier gewerkt om jong talent in een inspirerende omgeving op te leiden én te behouden voor de regio door met

deze hybride vorm van leren inzicht te geven in en contact te leggen met het regionale bedrijfsleven. Juist op het snijvlak van de voor de regio relevante sectoren en thema's, ligt hier de noodzaak maar ook de kans om dit verder te versterken en gezamenlijk uit te bouwen en te verduurzamen;

- Verbinden, positioneren en actief uitdragen. Er is een veelheid van initiatieven in de regio. Tegelijkertijd maakt de relatieve onbekendheid met het regionale potentieel dat er een belangrijke opdracht is voor de toekomst om hierin meer zichtbaar te zijn en resultaten gezamenlijk actief uit te dragen. Wanneer leerlingen, werknemers en mogelijk toekomstige partners in het MKB goed kennis kunnen nemen van de samenhangende expertise van de kennis- en onderwijsinstellingen en de innovatiekracht en ondernemerschap die aanwezig zijn, kunnen nieuwe partners worden gestimuleerd aan te haken of worden ze automatisch aangetrokken. Op deze manier kan het netwerk dat wordt gevormd in de fieldlabs, waar MKB en kennis- en onderwijsinstellingen elkaar vinden rondom voor de regio relevante thema's tot wasdom komen. Een gezamenlijk positionering van alle onderwijspartners, hun expertise en modulaire onderwijsaanbod in het euregionale werkgebied is daarbij een eerste begin. Met de uitbouw van de fieldlabs kan er tegelijkertijd ook zichtbaar en praktisch gewerkt worden aan de eerste resultaten van deze gezamenlijke aanpak en kunnen nieuwe partners uitgenodigd worden om te participeren.

In het partnerschap met de rijksoverheid willen wij verder vorm geven aan het behoud van een brede onderwijsstructuur in Noord-Limburg. Juist in de samenwerking tussen alle onderwijsinstellingen van basisschool tot academisch onderwijs ligt hier in een regio met teruglopende leerlingenaantallen door de demografische ontwikkeling een belangrijke moment. Met de regiodeal versterken wij de structurele samenwerking tussen het onderwijs en de regionale arbeidsmarkt, ook in grensoverschrijdende contact, en biedt deze unieke samenwerking ook een voorbeeldfunctie voor de rest van Nederland. Daar waar dit tot problemen in de uitwerking leidt zal actief ook het gesprek met de betrokken ministeries opgezocht worden om te zoeken naar oplossingen.

Thema 4: Investeren in een veilige en leefbare omgeving en de aanpak van (ondermijnende) criminaliteit

In een regio waar een grote economische dynamiek is, grote transitie in de toekomst voor ondernemers en inwoners aan de orde zijn, zijn er ook schaduwkanten van deze positieve ontwikkelingen. Een veilig buitengebied, weerbare ondernemers en inwoners en fatsoenlijke huisvesting en integratie van arbeidsmigranten zijn niet overal in Noord-Limburg vanzelfsprekend. De ondermijnende criminaliteit (o.a. drugsgerelateerde activiteiten, uitbuiting arbeidsmigranten, en witwaspraktijken) zijn de afgelopen jaren in Noord-Limburg fors toegenomen. De logistieke 'hotspot' Venlo-Venray is met haar nabije Duitse achterland ook als doorvoerhaven kwetsbaar voor illegale activiteiten. Een probleem dat zich nog lastig objectief en kwantitatief in kaart laat brengen, maar waar over langzaam steeds meer zorgwekkende informatie bij het RIEC Limburg binnenkomt. Een gezamenlijke aanpak voor de komende jaren tussen de veiligheidspartners is hier nodig. Deze aanpak is aanvullend en verdiepend op de reeds ingezette acties vanuit het Ondermijningsfonds afgelopen jaar en heeft een looptijd tot 2022. Daarbij kan er sprake zijn van – afhankelijk van het type criminaliteit en de lokale intensiteit van de handhaving – een sterk causaal verband tussen illegale activiteiten in het buitengebied en de stedelijke wooncentra.

Voor de periode 2020 – 2023 worden de volgende initiatieven ontwikkeld:

- Begin 2020 zal er onder regie van de burgemeesters en veiligheidspartners een programmatische aanpak van de 'schaduwkant' van arbeidsmigratie waarbij het gaat om de aanpak van uitbuiting van arbeidsmigranten (werk, wonen) en ondermijning (witwassen,

malafide uitzendbureaus). Daarbij kan ook aangesloten worden bij initiatieven omtrent het vitaliseren van de vakantieparken en bestrijding van vrijplaatsen;

- Als het gaat om drugsproductie en drugsafvaldumpingen, mestfraude, logistieke transporten en onverantwoorde verkeerssituaties met drugsrunners in de wijken en dorpen is de problematiek nauw verbonden met elkaar. Dat vraagt om een gezamenlijke aanpak van gemeenten (burgemeesters) en Provincie in het leveren van lokaal en regionaal maatwerk en leren van elkaar in een wijkgerichte aanpak én het buitengebied. Dit kan via conferenties, gezamenlijke werkbezoeken en uitwisselen van best practices vanuit ieders rol en verantwoordelijkheden;
- Er zal in afstemming met het RIEC Limburg een onderzoek worden gestart naar de omvang van de problematiek in de logistieke en transportwereld waarbij het o.a. gaat om drugstransporten en mensenhandel samen met de betrokken veiligheidspartners, brancheorganisaties en bedrijfsleven;
- De bestaande preventie-initiatieven als Keurmerk voor Veilig Ondernemen, sensibilisering van alle mogelijke betrokken partners (BSGW, notarissen, uitzendbureaus, makelaars, energieleveranciers, banken, Kadaster etc.), maar ook een vroegtijdige aanpak beginnend op de basisscholen (bijv. jonge helden aanpak, maar ook het bevorderen van gelijke kansen in het onderwijs) zullen een stevige extra impuls moeten krijgen ingebed in een bredere regionale aanpak om van elkaar te leren. Gemeentelijke initiatieven zullen actief gedeeld worden in regionaal verband en daar waar relevant ook breder toegepast worden. Daarbij zal ook aansluiting gezocht worden bij de ervaringen elders in Nederland (o.a. Brabant en de Taskforce Ondernijning) maar ook in grensoverschrijdend verband (bijv. Benelux-initiatief EURIEC).

In het partnerschap met de rijksoverheid willen wij hier nadrukken de beschikbare kennis en ervaringen benutten die elders in het land hiervoor zijn opgedaan. De samenwerking met de Taskforce Ondernijning, maar ook kennis, data en regionale informatie willen wij graag aanvullend op de reeds beschikbare data benutten om te komen tot een gerichte en effectieve aanpak. Ervaringen die in regio's is opgedaan uit de projecten vanuit het nationale Ondernijningsfonds kunnen mogelijk in Noord-Limburg ook toegepast worden. Daarnaast is er landelijk ook veel ervaring met de aanpak van criminaliteit en illegale bewoning op vakantieparken, maar ook het betrekken van brancheorganisaties in het bundelen van de krachten tegen ondernijning.

Thema 5: Investeren in de grensoverschrijdende samenwerking met regio Niederrhein

Het versterken van de grensoverschrijdende samenwerking met de Duitse regio Niederrhein is een belangrijk thema in Noord-Limburg. Er lopen diverse initiatieven en contacten zoals bijvoorbeeld Fontys lectoraat Cross-Border Business Development, de grensoverschrijdende contacten van Ondernemend Venlo en de Business Club Maas Rhein. Ook de diverse Interreg-projecten in de regio en de overheids-samenwerking in de beide Euregio's zijn daar een bewijs van. Het verder versterken en uitbouwen van de grensoverschrijdende kennisinfrastructuur en grensoverschrijdende IBP-proeftuin met de Duitse partners sluit hier naadloos op aan.

Voor de periode 2020 – 2023 worden de volgende initiatieven ontwikkeld aanvullend op de reeds bestaande programma's en initiatieven:

- Uit de Kansentlassen blijkt dat er een enorm werkgelegenheidspotentieel en arbeidsmarktperspectief ligt over grens. Euregionaal gezien zijn er immers net zoveel banen bereikbaar vergeleken met bijvoorbeeld de Randstad. De ontwikkeling van doorlopende euregionale onderwijsleerlijn in het basis- en voorgezet onderwijs is een belangrijke stap om concreet te werken aan dit potentieel. Het vergroten van de bekendheid met de euregio (in zowel opleidingen-, arbeidsaanbod en taal- en cultuuraspecten), gericht op het creëren van

bewustwording en het versterken van competenties die nodig zijn om in een internationale regio als deze te kunnen functioneren. De Euregio's en onderwijsinstellingen zullen initiatief nemen om op dit terrein tot een samenhangend programma te komen waarin het grensoverschrijdend leren, werken, ondernemen en recreëren sterker gepositioneerd en bekend wordt aan beide kanten van de grens;

- Verder wordt de grensoverschrijdende samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven en steden verder versterkt. De komende jaren wordt aan verdere en geïntensiveerde samenwerking gebouwd tussen Fontys Venlo, de Hochschule Niederrhein, de regio, Krefeld en Mönchengladbach. Op die manier dient er één Europese kennisregio te ontstaan waarbinnen studeren en werken aan weerszijden van de grens vanzelfsprekender wordt (o.a. double degree onderwijsinstellingen). Het unieke aan de samenwerking in deze euregio is dat het om een samenwerking tussen twee hogescholen met haar drie vestigingssteden gaat. In de vorm van een grensoverschrijdende proeftuin in het kader van het Interbestuurlijk Programma (IBP) wordt hier verder uitwerking aan gegeven en is een concrete vertaling van de ingezette Nederlands-Duitse samenwerking van de Grenslandconferenties. Ook zal gekeken worden naar de kansen om hierbij het MBO samen op te trekken. Dit zou op het gebied van duurzaamheid en/of gezondheid kunnen zijn;
- Cross-border business modelling binnen het MKB. Van het bedrijfsleven wordt verwacht om steeds internationaler actief te zijn. Daarbij zijn de economische pijlers in Noord-Limburg zeer grensoverschrijdend van aard (logistiek, agribusiness, toerisme, maakindustrie). Voor veel mkb bedrijven in de grensregio is de Duitse markt de eerste stap in de internationalisering. Uit onderzoek blijkt dat veel bedrijven moeite hebben deze eerste stap te zetten. Aanvullend op de lopende Interreg-programma zal hier een door o.a. Fontys Hogeschool een voorstel voor worden ontwikkeld.
- Vanuit de grensoverschrijdende samenwerking binnen o.a. de Euregio's Rijn-Maas-Noord en Rijn-Waal, evenals het grensoverschrijdende Interregprogramma Nederland-Duitsland en de nieuwe Euregiovisie Rijn-Maas-Noord na 2020, willen wij ook maximaal inzetten om Europese aanvullende cofinanciering te realiseren voor deze regiodeal. Zowel vanuit Provincie als de Noord-Limburgse gemeenten zal met onze partners in de regio actief bezien worden of hier Europese fondsen voor aangewend kunnen worden.

In het partnerschap met de rijksoverheid zijn wij de Interbestuurlijke proeftuin met de Duitse partners als een belangrijke 'buitenboordmotor' om gezamenlijk op te trekken. De resultaten van deze proeftuin zullen wij samen met elkaar verder uitwerken en omzetten in concrete projectvoorstellen. Daar waar wet- en regelgeving hier belemmeringen oproept willen wij samen met de rijksoverheid naar pragmatische oplossingsrichtingen zoeken. De samenwerking met de Grenslandconferenties en afspraken tussen Duitsland en Nederland zijn daarbij een belangrijke strategische samenwerking voor de regio Noord-Limburg. Wederzijdse uitwisseling en het faciliteren van het toetreden van zowel Noord-Limburgse ondernemers op de Duitse markt als vice versa, is daarbij een belangrijk gezamenlijk doel. Ditzelfde geldt ook voor het mogelijk maken om op MBO en HBO-niveau de grensoverschrijdende complementariteit nader te verkennen en programma's voor op te zetten.

Doelgroep

Het voorstel voor de regio deal is gericht op het realiseren van een duurzaam, veilig en gezond toekomstperspectief voor de inwoners van de regio. Daarbij werken lokale gemeenschappen, ondernemers, samen met de kennis- en onderwijsinstellingen en overheden om voor de toekomst een gekwalificeerd structureel als tijdelijk arbeidsaanbod te hebben, een gezonde en veilige leefomgeving, vitale gemeenschappen en een uitdagend innovatief vestigingsklimaat in

grensoverschrijdend perspectief te creëren. Deze samenwerking vindt direct in de regio plaats waarmee een netwerk van internationale en lokale gemeenschappen verbonden wordt. De indienende en ondersteunende 'partners' zijn nauw betrokken bij het opstellen van dit voorstel en voorgestelde aanpak. Inwoners, ondernemers en andere maatschappelijke partijen vervullen elk vanuit hun eigen perspectief een rol in de uitwerking van de Regio Deal. De bestaande netwerken van partners worden hiervoor benut en verder uitgebouwd. Dit vraagt om maatwerk bij elke uitwerking.

De rijksoverheid zien we als een partner in het proces wanneer de opgaves complementair zijn en we elkaar daarmee kunnen versterken. Ook bij de concrete uitwerkingen zijn volop mogelijkheden om samen op te trekken wat betreft kennisdeling en lobby.

Inzet

De geschetste meervoudige opgave vergt een gezamenlijke aanpak binnen de regio, tussen regio en provincie, maar ook een partnership tussen 'regio' en Rijksoverheid. De nationale ambities en missies van het realiseren van een duurzame kringlooplandbouw, gezonde en veilige voedselproductie, innovatiebeleid maar ook de samenwerking tussen onderwijsinstellingen met het regionale bedrijfsleven, het tegengaan van (ondermijnende) criminaliteit zijn thema's waarin een regiodeal een brug slaat tussen regionale en nationale prioriteiten.

Samenwerking tussen overheden in het kader van het Interbestuurlijk Programma (IBP) wordt in deze regiodeal onder andere concreet gemaakt met een grensoverschrijdende proeftuin regionale economie waarin zowel aan de Nederlandse als Duitse kant wordt samengewerkt, geleerd en ervaringen uitgewisseld. De nationale kennis- en innovatieagenda's (KIA's) leveren inzicht op in methodieken, best practices en kennis over gezond en veilige voedselsystemen van morgen, duurzame landbouw en grondgebruik of verlengen van de gemiddelde gezonde leeftijdsverwachting. Inzicht die ook voor de regio Noord-Limburg belangrijk zijn om deze toe te passen en in de praktijk te bezien wat er werkt en waar aanpassingen nodig zijn. Op het gebied van regelgeving liggen er zeker ook in de grensoverschrijdende contacten nog uitdagingen (bijv. stimuleren van de Duitse taal in het basisonderwijs en het MBO), maar denk ook aan de (on)mogelijkheden bij het uitwisselen van informatie tussen instanties, overheden en rijksdiensten als het gaat om een (eu)regionale aanpak van (ondermijnende) criminaliteit (bijv. Benelux-initiatief EURIEC).

Financiering

Voor de aanpak van de meervoudige opgave in de regio Noord-Limburg wordt een financiële bijdrage van het rijk gevraagd van 20 mln. euro uit de Regio Envelop. De 'regio' (Provincie Limburg én de acht gemeenten samenwerkend in de Regio Noord-Limburg) zullen tenminste een gelijk bedrag beschikbaar stellen in de aanpak van de gekozen thema's. Daarbij is de ervaring en de verwachting dat de financiële multiplier door investeringen van bedrijfsleven, kennisinstellingen, Europese programma's en diverse andere partners voor een verdubbeling kan zorgen. De vijf thema's zijn voor ons even belangrijk. Vanwege het verschil in de aard van investeringsvragen kan de financiële verdeling per thema echter variëren.

Structureel karakter

De investeringen sluiten deels aan bij eerder in gang gezette structurele ontwikkelingen en/of programma's die reeds bewezen effectief zijn. Tegelijkertijd is er nu een grote urgentie om de meervoudige opgaven in het gebied in samenhang op te pakken. De investeringen zijn daarmee een tijdelijk aanvullende en versterkende impuls aan bestaande en in ontwikkeling zijnde regionale partnerships, maar hebben groot effect op de structurele borging van inzet van partners. De betrokkenheid van vele partners zowel inhoudelijk, procesmatig als financieel tonen aan dat er commitment is voor de uitvoering en een snelle realisatie van o.a. de publieke investeringen.

Hiermee wordt de basis gelegd voor een goede doelmatige en doeltreffende inzet van middelen die leidt tot een structurele inbedding en doorwerking, ook na het aflopen van de rijksbijdrage. De inzet van middelen zal via een thematische aanpak gerealiseerd worden.

Governance

De acht gemeenten in Noord-Limburg werken samen in de Regio Noord-Limburg en stemmen de regionale prioriteiten in bestuurlijke overleggen periodiek af. Voor de uitvoering van de Regiodeal richten we samen met de Provincie Limburg een gezamenlijke bestuurlijke stuurgroep op ondersteund door een gezamenlijk secretariaat vanuit Provincie en Regio.

In deze bestuurlijke stuurgroep wordt de voortgang en inhoudelijke hoofdcontouren besproken en vervult een coördinerend-stimulerende rol naar de inhoudelijke partners en uitvoeringsstructuren van de regiodeal. De uitwerking van de thema's gebeurt programmatisch via de bestaande structuren en netwerken. De regio heeft in juni 2019 een investeringsagenda vastgesteld en werkt op dit moment aan een nieuwe regiovisie en bijbehorend uitvoeringsprogramma. De thematische en organisatorische structuur die momenteel in netwerk verband met partners wordt uitgewerkt, vormt de basis om ook met de partners de uitwerking van de Regio Deal op te pakken.

Op deze manier wordt de blijvende betrokkenheid van de partners in het veld geborgd. Zo is de Brightlands Campus Greenport Venlo een besloten vennootschap met een drietal aandeelhouders en kent de Stichting Gezondste Regio 2025 samen met Crossroads Limburg een breed ambassadeurs netwerk van maatschappelijke instellingen, ondernemers en gemeenten in de regio. De grensoverschrijdende contacten lopen deels via de Euregio-structuren en de directe contacten tussen bijv. ondernemersverenigingen, intermediaire instellingen of onderwijsinstellingen. Voor het thema veiligheid werken partners samen in het Veiligheidsregio Noord-Limburg en het RIEC Limburg. Vanuit de bestuurlijke stuurgroep wordt voor de uitvoering van de regiodeal de coördinatie en afstemming in de regio gezorgd.